

Юрій БОГАЄВСЬКИЙ,

*Надзвичайний і Повноважний Посол,
ветеран дипломатичної служби;*

Ігор ТУРЯНСЬКИЙ,

*Надзвичайний і Повноважний Посол,
ветеран дипломатичної служби,
член Національної спілки журналістів України*

ПРО ЙОГО ВНЕСОК У РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ НЕ СЛІД ЗАБУВАТИ

Анотація. Статтю присвячено пам'яті Георгія Георгійовича Шевеля, який у сімдесятих роках минулого століття обіймав посаду Міністра закордонних справ радянської України. В умовах тоталітарної радянської системи йому вдалося зробити чимало позитивного для розвитку вітчизняної дипломатії. Тридцять років тому добіг кінця його життєвий шлях. Автори діляться з читачами особистими враженнями про цю людину, під керівництвом якої розпочалася та минала їхня багаторічна дипломатична служба, а також розмірковують про історію української дипломатії та про зв'язок поколінь тих, хто її творив.

Ключові слова: МЗС України, зовнішня політика, українська дипломатія, міжнародні організації, УРСР, радянська система, дипломатична служба.

Присвячуємо ці спогади світлій пам'яті Георгія Георгійовича Шевеля, одного з міністрів закордонних справ іще радянської України, який обіймав зазначену посаду понад 10 років.

Поділитися з читачами наукового щорічника «Україна дипломатична» особистими враженнями про Георгія Георгійовича, під керівництвом якого було розпочато нашу багаторічну дипломатичну службу, ми вирішили у зв'язку з тим, що 9 травня 2019 року йому би виповнилося сто літ. На превеликий жаль, про це забули не лише численні дослідники історії української дипломатії, науковці, а й Міністерство закордонних справ

Виступ Міністра закордонних справ УРСР Г.Г. Шевеля на XXXIII сесії Генеральної Асамблеї ООН 2 жовтня 1978 року, Нью-Йорк
Statement by H.E. Heorhiy Shevel, Minister for Foreign Affairs of the Ukrainian SSR, at the 33rd regular session of the United Nations General Assembly, October 2, 1978, New York

нашої держави, Дипломатична академія України імені Геннадія Удовенка. Прикро, адже йдеться про людину, якій в умовах тоталітарної радянської системи вдалося здійснити чимало позитивного для розвитку вітчизняної дипломатії. Мовиться, зрештою, про історію української дипломатії, а також зв'язок між поколіннями – тих, хто її творив, і співробітниками МЗС нинішньої України. Так утрачають набуті десятиліттями традиції.

Попри те що Георгій Георгійович ніколи раніше не мав справи з питаннями зовнішньої політики, він виявився досить ефективним керівником зовнішньополітичного відомства, говорячи сучасною мовою, успішним менеджером. На посаді міністра він не просто перебував, а чесно відпрацював із 10 серпня 1970 року до 18 листопада 1980-го. Із притаманною йому працьовитістю та наполегливістю, високою вимогливістю до зовсім невеликого колективу співробітників і повсякденною турботою про кожного з них. Водночас міністр був доступним керівником, до кабінету якого будь-якої хвилини можна було зайти для вирішення не тільки службових, а й особистих питань. Він завжди був готовий вислухати кожного. За його суворою зовнішністю приховувалося добре людське серце. У цьому йому, безумовно, допомагав набутий великий життєвий і професійний досвід.

Від самого початку роботи на посаді міністра Георгій Георгійович докладав чимало зусиль для підвищення кваліфікації підлеглих, ідеться, зокрема, про глибоке оволодіння іноземними мовами, а також для зміцнення кваліфікованими кадрами як апарату міністерства, так і наших представництв за кордоном при таких установах: Організація Об'єднаних Націй (ООН) у Нью-Йорку (США), Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури (ЮНЕСКО) зі штаб-квартирою в Парижі (Франція), відділення ООН та інші міжнародні організації в Женеві (Швейцарія). Крім того, він домогся суттєвого пошвавлення участі УРСР в умовах її повної залежності від радянського МЗС у діяльності Європейської економічної комісії ООН (ЄЕК) та в одному з найбільших і найстаріших об'єднань світу, розташованому в Женеві – Міжнародній організації праці (МОП). Вартим уваги є й такий факт: протягом усіх років, коли Г.Г. Шевель очолював українське МЗС, представників УРСР 37 разів обирали до складу керівних органів різних міжнародних організацій, їх сесій та конференцій. Упродовж 1970-х років Українська РСР підписала й ратифікувала 64 багатосторонніх міжнародних документи, зокрема й Договір про заборону розміщення на дні морів і океанів та в їх надрах ядерної зброї та інших видів зброї масового знищення (1971 р.) та Віденську конвенцію про представництво держав у їх відносинах із міжнародними організаціями універсального характеру (1975 р.).

Велику увагу приділяв Георгій Георгійович також популяризації та утвердженню іміджу України за кордоном як однієї з країн-засновниць Організації Об'єднаних Націй (ООН), її здобутків у науковій, культурній та гуманітарній галузях, зміцненню зв'язків із закордонним українством. Цей важливий напрям у своїй діяльності МЗС здійснювало в тісній співпраці та взаємодії з Товариством зв'язків з українцями за кордоном (Товариство «Україна») та з Українським товариством дружби і культурного зв'язку із зарубіжними країнами. Ці дві громадські організації, хоч і перебували під постійною опікою партійних органів та відомої спецслужби, здійснили багато надзвичайно корисного для зміцнення зв'язків з українцями за кордоном. Шкода, що їхню діяльність було припинено в незалежній Україні – таке рішення однозначно було помилковим. Адже відтоді в Україні не створили жодної структури, котра продовжила б ту велику роботу, яку здійснювали протягом багатьох років зазначені вище організації, як одну з форм народної дипломатії.

Отже, хто би що не говорив нині про українську дипломатію радянського періоду, нерідко вдаючись до вигаданих оцінок і безпідставних висновків, незаперечним фактом є те, що саме в роки роботи Г.Г. Шевеля на посаді міністра наша дипломатія набувала та зміцнювала необхідний практичний досвід і професійну дипломатичну майстерність, що, до речі, були змушені визнати й у Москві. Великою заслугою Ге-Ге, як його між собою з повагою називали співробітники міністерства, було й те, що саме

*Делегація УРСР на 32-й сесії Генеральної Асамблеї ООН, м. Нью-Йорк, 1977 р., 1-й ряд справа наліво – Міністр закордонних справ УРСР Г.Г. Шевель, Постійний представник УРСР при ООН В.Н. Мартиненко, письменник О.М. Підсуха. 2-й ряд зліва направо: співробітники МЗС – Ю.В. Богаєвський (помічник Міністра), В.І. Крижанівський, М.М. Білоусов
 Ukrainian SSR delegation at the 32nd regular session of the United Nations General Assembly, New York, September 1977. The front row (from right to left): Heorhii Shevel, Minister for Foreign Affairs, Volodymyr Martynenko, Permanent Representative of the Ukrainian SSR to the United Nations, Oleksandr Pidsukha, the Ukrainian writer. The second row (from the left to the right): MFA staff members – Yuri Bohaievsky (assistant to the Minister), Volodymyr Kryzhanivskyi and Mykhailo Bilousov*

за його ініціативою на вул. Ярославів Вал м. Києва було споруджено декілька ошатних будівель для генеральних консульств східноєвропейських держав – Польщі, Угорщини, Німецької Демократичної Республіки, Чехословаччини та низки інших, зокрема й тих, у яких сьогодні працюють іноземні дипломатичні місії, акредитовані в незалежній Україні. Прийняте ж у далекому 1970 році вищим партійним керівництвом УРСР рішення про переведення Георгія Шевеля з високої посади завідувача відділу пропаганди й агітації ЦК КПУ на вакантну тоді посаду керівника зовнішньополітичного відомства виявилось на користь українській дипломатії з точки зору надання їй нового дихання. Сподіваємося, що такої ж думки й ті наші багаторічні колеги, ветерани дипломатичної служби, які також добре знали Георгія Георгійовича та працювали під його керівництвом.

У попередніх спогадах під назвою «Ми не шукали своєї долі, вона сама обирала нас» (УД–2016, стор. 270–293) один з авторів (Ю.В. Богаєвський) згадав про те, що майже через два роки роботи у відділі преси МЗС УРСР, у якому він пізнав перші тонкощі й особливості як письмової, так і прак-

тичної дипломатії, Георгій Георгійович запропонував йому стати його помічником. «Важко навіть уявити, як склалася б моя подальша дипломатична доля, – зазначив він, – якби не було такої пропозиції, яка стала для мене досить несподіваною, але водночас і дуже приємною. На цій новій посаді я відпрацював більше двох років без жодних зауважень з боку міністра. Його довіра до мене, дипломата-початківця, надихала й додавала більшої впевненості у своїх можливостях. Постійне перебування поруч із Георгієм Георгійовичем, виконання його різного змісту й характеру доручень, опрацювання підготовлених для нього співробітниками міністерства документів, проектів його виступів, зокрема на сесіях Генеральної Асамблеї ООН, стала для мене ще однією важливою школою збагачення власного як життєвого, так і дипломатичного досвіду».

Особисто нам було не лише легко працювати з таким міністром, а й приємно спілкуватися з ним у вільний час. А таких можливостей було достатньо. Під час неформальних зустрічей, а надто в закордонних відрядженнях, як-от до Нью-Йорка, ми та наші колеги були вже не підлеглими йому співробітниками, а бажаними співрозмовниками. У такі хвилини ніхто з нас не відчував різниці в посадах і будь-яких вікових рамок. Ми бачили, що міністр počував себе комфортно в нашій компанії, жартуючи, розповідаючи різноманітні історії зі свого буремного партизанського життя часів Другої світової війни й подальшої відповідальної комсомольської та партійної роботи. Таке неможливо забути!

Тому цілком обґрунтованим і справедливим вважаємо зроблений свого часу одним із дослідників історії вітчизняної дипломатії висновок про те, що «було б некоректно вважати 70-ті роки минулого століття такими, що минули даремно для українського зовнішньополітичного відомства».

Незаперечним фактом є й те, про що ми вже згадували, але вважаємо за доцільне вкотре наголосити на тому, що завдяки набутому в ті роки нашими дипломатами практичному досвіду та їхньому визнаному професіоналізму було згодом сформовано дипломатичну службу вже незалежної України та основні засади її власної зовнішньої політики, спрямованої на захист національних інтересів держави. Небезпідставно ж у перші роки нашої незалежності МЗС України вважали найбільш ефективною державною установою.

Цього літа, а саме 17 липня, минуло вже 30 років, як завершився життєвий шлях 70-річного тоді Георгія Георгійовича Шевеля. А 18 листопада 1980 року, коли йому пішов лише 62-й рік, його, несподівано для всіх нас, відправили на пенсію «за віком». А він міг би зробити ще багато корисного для розвитку української дипломатії. Зустрічаючись потім іще не раз із ним, було помітно, як він страждав морально й фізично, адже не міг змиритися з тим, як із ним обійшлася тодішня влада.

Перебуваючи вже тяжкохворим у лікарні, тримаючись з останніх сил, він підбадьорював тих, хто провідував його, теплими словами та, як завжди, слухними професійними порадами.

Будучи людиною свого часу, працюючи у встановлених тоді межах, Г.Г. Шевель водночас був своєрідною й неординарною особистістю. Справа, якою він займався, була завжди понад усе. Таким Георгій Георгійович залишається не лише в нашій пам'яті, а й у пам'яті тих, хто знав його й працював разом із ним.

Бо пам'ять – передусім здатність не забувати минулого. Це треба також мати на увазі й не забувати нинішньому поколінню українських дипломатів.

Yuri BOHAIEVSKY,

*Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary,
Veteran of diplomatic service;*

Ihor TURIANSKYI,

*Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary,
Veteran of diplomatic service,
Member of the National Union of Journalists of Ukraine*

HIS CONTRIBUTION TO THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN DIPLOMACY SHOULD NOT BE FORGOTTEN

Abstract. The article is dedicated to Heorhiy H. Shevel, Minister for Foreign Affairs of Soviet Ukraine from August of 1970 to November of 1980.

The authors presented sincere recollections about this well known person, under whose leadership they began their diplomatic service that lasted for several decades.

The decision to share those memories with readers of Diplomatic Ukraine was prompted by the fact that on May 9 this year was Mr. Shevel's 100 anniversary. Unfortunately, neither the researchers of the history of Ukrainian diplomacy, nor those in charge of the Ministry of Foreign Affairs and the Diplomatic Academy paid the necessary tribute to this event.

The authors of the article focus on the fact that with no previous experience in foreign policy matters Mr. Shevel managed in the conditions of a totalitarian Soviet system to realize important ideas in the interests of the Ukrainian diplomatic service and its development.

From the very start of his duties as Minister of Foreign Affairs he undertook many practical steps to promote and improve the professional skills of his subordinates, to ensure their perfect command of foreign languages and to provide the Ministry's staff and Ukraine's permanent missions at the United Nations in New York, UNESCO in Paris and at other interna-

tional organizations with a skilled personnel. Moreover, despite essential dependence on the policy of the USSR Ministry of Foreign Affairs, Mr. Shevel also succeeded in ensuring more visible results of participation of the Ukrainian SSR in the activities of the United Nations Economic Commission for Europe and in the International Labour Organization.

During his term as Minister for Foreign Affairs, representatives of the Ukrainian SSR were elected 37 times to the governing bodies of various international organizations, their sessions and conferences. As an evidence of substantial resurgence of Ukrainian diplomacy of the said period is the fact that the Ukrainian SSR also signed and ratified 64 multilateral international documents.

Minister Shevel also paid particular attention to establishing Ukraine`s image abroad as one of the original members of the United Nations, by promoting its achievements in scientific, cultural and humanitarian fields, as well as to strengthening ties with Ukrainian communities in various foreign countries. This very important component of its work the Ministry of Foreign Affairs accomplished in close cooperation with two public organizations – the Society for ties with Ukrainians abroad (Society Ukraina) and the Ukrainian Society for friendship and cultural relations with foreign countries.

Minister H. Shevel was also the initiator of the construction in Kyiv of several buildings to locate Consulates-General of Eastern-European states. Nowadays, these buildings are used by diplomatic missions of respective foreign states accredited in independent Ukraine.

The authors of the reviewed article are confident that despite various fabricated and often unfounded conclusions about the Ukrainian diplomacy of the Soviet period the irrefutable fact is that during Minister Shevel`s years it acquired and strengthened the necessary practical experience and professional diplomatic skills.

Therefore, they support as indisputable the conclusion made several years ago by one of the researchers of the history of National diplomacy that “it would be incorrect to consider the 1970s of the past century as such that passed off in vain for the Ukrainian foreign-policy office”.

30 years have passed since the untimely death of Heorhiy H. Shevel on July 17, 1989. Being a man of his times and performing highly responsible duties of the Minister of Foreign Affairs, in actually limited framework, he was at the same time a peculiar and extraordinary personality. And as such a figure he will always remain in the memory of all who knew him well and had the opportunity to work under his management.

Because memory, emphasize the authors of the noted article, means first and foremost the ability not to forget the past. And this, they remark, is what the present generation of Ukrainian diplomats must keep in view and never forget.

Keywords: Ministry of Foreign Affairs, Ukrainian diplomacy, foreign policy, international organizations, diplomatic service, memory.